

УДК 330.1

СУТНІСТЬ ТА ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Польова Н.М., ст. викладач
Черкаська філія Європейського університету

В данной работе определена сущность содержания понятия инновационной деятельности и рассмотрены проблемы внедрения инновационных процессов на предприятиях Украины.

In the given work the essence of the contents of concept innovation of activity, and considered problems of introduction of processes at the enterprises of Ukraine is determined.

Постановка проблеми. Життєздатність економіки будь-якої країни визначається масштабами та якістю накопичення інновацій, а саме: нових ідей, технологій, продуктів, управлінських систем, які є результатом розвитку науки.

Науково-технічний прогрес, визнаний у всьому світі як найважливіший чинник економічного розвитку, все частіше пов'язується з поняттям інноваційної діяльності. Це своєрідний процес, що об'єднує науку, техніку, економіку, підприємництво і менеджмент. Він полягає в створенні інновації і, як правило, її комерційній реалізації.

Для характеристики соціально-економічного розвитку країни на основі інновацій слід глибоко розібратися в самій категорії «інновація» і закономірностях інноваційного розвитку. Визначення і сутність поняття «інновація» перебувають у постійному розвитку та доповнюються певними аспектами, що враховують особливості та вимоги певного стану розвитку.

Актуальність обраної теми полягає в тому, що для переходу економіки України на інноваційний шлях розвитку необхідний безперервний і цілеспрямований процес пошуку, підготовки та реалізації нововведень – це дасть змогу підвищити ефективність виробництва, що особливо актуально для розвитку пріоритетних галузей промисловості.

Аналіз останніх джерел. Дослідженням інноваційних процесів та шляхів їх удосконалення займалися такі українські економісти, як І.М. Буднікевич, І.М. Школа, О. Лапко С.Ф. Покропивний, М. Туган-Барановський, а також російські дослідники, такі як С.Д. Ільєнкова, Ю. Яковець, Ю. Морозов, Р. Фатхутдинов, Ф. Валента, В. Мединский, Т. Братан, Ф. Никон, Е.А. Уткін, Н.Н. Молчанов, В.Н. Лапін.

Метою нашого дослідження є визначити сутність, зміст поняття інноваційної діяльності та розглянути проблеми впровадження інноваційних процесів на підприємствах України.

Інновація – це винятково важлива для сьогодення економічна категорія. Однак з часу її появи минув не один десяток років. Як вітчизняній, так і світовій літературі з проблем науково-технічного прогресу властива багатогранність поглядів на сутність поняття «інновація». Вперше цей термін було використано відомим австрійським економістом Й. Шумпетером, хоча сутність зазначеного явища розглядалася ще його попередниками: видатним українським економістом М. Туган-Барановським та його учнем і послідовником М. Кондратьєвим.

У своїй праці «Промислові кризи в сучасній Англії, їх причини і вплив на народне життя» (1894 р.) М. Туган-Барановський охарактеризував промислову історію Англії та ряду інших капіталістичних країн як чергування періодів процвітання та спаду. Він зазначав, що при кожному «повороті гвинтоподібної лінії, якою можна графічно зобразити рух капіталістичного процесу, промисловість країни не повертається до висхідного пункту, а піднімається все вище й вище». Його висновки, визнані в Українській економічній енциклопедії як закон Туган-Барановського, виражають внутрішньо-необхідні, сталі й суттєві зв'язки між виробництвом і споживанням, за яких (зв'язків) процес виробництва детермінує процес споживання через механізм нагромадження капіталу та його інвестування в нові технології та виробництво. Особливістю закону Туган-Барановського (інноваційної теорії) є системне цілеспрямоване втручання держави в економіку з метою підтримки науки, науково-технічного потенціалу та його впровадження у виробництво. Розробки нашого співвітчизника мають світове визнання та продовження.

Австрійський економіст Й. Шумпетер розвинув теорію М. Туган-Барановського. У 1911 р. у роботі «Теорія економічного розвитку» він запропонував концепцію інновацій, в основу якої поклав ідею про «нові комбінації» [2, с. 36]. У подальших працях Й. Шумпетера (1939 р. в роботі «Кон'юктурні цикли») термін «нова комбінація» замінено терміном «інновація», що й став науковою категорією. Він

запропонував визначення інновацій, відповідно до якого інновація вважається не тільки нововведенням, а також є новою функцією виробництва, «новою комбінацією». На думку Ю. Бажала, вона означає іншу якість засобів виробництва, яка досягається не шляхом дрібних порушень старого устаткування чи наявної організаційної схеми, а через введення нових засобів виробництва чи систем його організації [2, с. 53]. Причому такі введення не імплантуються в стару систему, а вводяться дискретно, нарівні з ними. Це має принципове значення, яке дає можливість зробити таке уточнення: інновації поширюються лише на принципово нові продукти і процеси, а також їх суттєві технологічні удосконалення. Цього вимагають і рекомендації, прийняті в Осло у 1992 р (Oslo manual або «Керівництво Осло») [5, с. 15].

Аналізуючи досягнення вчених та економістів, можна дійти висновку про наявність різних підходів до визначення інновацій. М. Туган-Барановський наголошував, що в основу спадів і піднесення національних економік покладено технічний потенціал знарядь праці. Це означає, що процес їх виготовлення, вдосконалення і впровадження є пріоритетним. Використання прогресивного обладнання на підприємствах робить необхідним процес постійного розроблення новітніх технологій, що потребує впровадження нових методів управління і організації виробничих процесів. На наш погляд, правильним є твердження, що інновація – це процес. Проте цього для розуміння інновацій не досить.

Деякі дослідники тлумачать інновацію як зміну стану певного об'єкта. Наприклад, Й. Шумпетер трактує це поняття як зміни з метою впровадження і використання нових видів споживчих товарів, нових виробничих і транспортних засобів, ринків і форм організації у промисловості [2, с. 53]. Ю.В. Яковець стверджує, що не якісні зміни у виробництві, які можуть належати як до техніки та технології, так і до форм організації виробництва [3, с. 27].

Висловлюється також думка [4, с. 57], що інновації – це сукупність технічних, виробничих і комерційних заходів, які сприяють виходу на ринок нових і поліпшених продуктів, у тому числі використання нових і поліпшених процесів і обладнання.

Інновація також розглядається як результат наукової праці, спрямований на поліпшення суспільної практики.

Аналізуючи інновації, Н. Чухрай [1, с. 21-26] виділяє такі напрями трактування цього поняття: етимологічне, комерційне, соціальне, функціональне, статистичне, процесне, трактування з точки зору конкурентної переваги.

Сучасне визначення терміна «інновація» дає Закон України «Про інноваційну діяльність»: інновації – новостворені (застосовані) і (або) соціальні сфери. Таке трактування сутності інновацій пов'язане лише із засобами виробництва або технологічними процесами, що є необхідною, але недостатньою умовою, яка повинна спрямовувати весь інвестиційний потік ресурсів у галузі народного господарства з його ефективним використанням. Саме ці аспекти необхідно мати на увазі при розгляді інноваційного розвитку.

В економічній літературі можна виділити два підходи до трактування інновації на підприємствах: вузький і широкий. Вузький підхід (тільки з технічної точки зору) ідентифікує інновацію з промисловим виробництвом, особливо з його новою технікою, технологією, виробами.

Серед прихильників цього підходу багато відомих економістів, зокрема Б. Твісс, Б. Санто, Ю. Яковець, В. Хіпель та ін. Це зумовлено такими причинами:

- великим значенням науково-технічного прогресу в економічному зростанні будь-якої країни, та технологічних зрушень у виробництві; недооцінкою прогресивних явищ та процесів, що відбуваються в організації, управлінні й соціальних умовах у суспільстві;
- досить швидко досягнутими вагомими економічними результатами технологічних інновацій (порівняно з іншими видами) та можливістю їх обчислити.

У широкому розумінні інновації розглядаються як прибуткове використання ідей, винаходів у вигляді нових продуктів, послуг, організаційно-технічних і соціально-економічних рішень виробничого, фінансового, комерційного характеру. Тобто ця категорія властива інтелектуальній та виробничій практиці людини і являє собою діяльність, у процесі якої:

- формуються явища і нові продукти, послуги, які комерціалізуються в господарську діяльність;
- удосконалюються вже створені людиною об'єкти матеріальної сфери;
- розробляються методи, засоби, форми організаційного, економічного, соціального та юридичного характеру.

Прихильниками цього напряму є М. Портер, П. Друкер, Д. Тідд, Д. Бессант, К. Павітт, Ю. Морозов та ін.

Висновки. Узагальнюючи розглянуті позиції, можна дійти висновку, що поняття «інновація» інтерпретується переважною більшістю авторів залежно від об'єкта і предмета дослідження з наступних позицій:

- як зміни (Й. Шумпетер, Ю. Яковець, Ф. Валента) в первинній структурі виробничого організму;
- як процес (Д. Тідд, Т. Брайтан, Б. Твісс, Б. Санто, вітчизняні економісти: І. Школа, І. Буднікевич, О. Лапко, Д. Черваньов, Л. Мейкова та ін.) – процес не явище, тобто віддзеркалення трансформації наукових досягнень у чинник виробничого процесу;
- як результат (Х. Рігс, С. Ільєнкова, Н. Молчанов, Р. Фатхутдінов, С. Покропивний) наукової думки, нової ідеї, досвіду, яка пройшла стадію впровадження, але не має товарної форми;
- як інноваційний продукт (В. Хіпель, М. Портер) – тобто товар на ринку інновацій, який може принести як економічний ефект, так і економічний результат.

ЛІТЕРАТУРА

1. Чухрай Н.І. Формування інноваційного потенціалу промислових підприємств на засадах маркетингу і логістики: Дис. ... д.е.н. – Л.: Національний університет «Львівська політехніка», 2003. – 475 с.
2. Шумпетер Й.А. Теория экономического развития: Исследование предпринимательской прибыли, капитала, кредита, процента и цикла конъюнктуры. – М.: Прогресс, 1982. – 456 с.
3. Яковец Ю.В. Ускорение научно-технического прогресса: теория и экономический механизм. – М.: Экономика, 1988. – 342 с.
4. Crumball Clive. Managing of innovations. – Cambridge: Woodhead – Jane, 1998. – 150 p.
5. OECD Proposed Quibelines for Collecting and Interpreting Technological Innovation Data. Oslo manual. OECD. – Paris, 1992. – 103 p.
6. Schumpeter Y.A. Theorie der Wirtscyaftlichen Entwicklung. – Berlin (West). – Erste Auflang. – 611 p.